

ВІДГУК

офіційного опонента **Половіної Олени Анатоліївни**, кандидата педагогічних наук, доцента, завідувача кафедри дошкільної освіти Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка про дисертацію **Шелепко Галини Володимирівни «Формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну»**, подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

1. Актуальність теми дослідження. Актуальність окресленої теми дисертаційного дослідження визначається низкою сучасних суспільних запитів та викликів, які проєктуються на українську систему освіти загалом та дошкільну її ланку зокрема. В умовах соціально-політичної кризи, спровокованої війною, важливого значення набуває векторування освіти на повоєнну відбудову України й на тих, хто буде цим займатися. Чинні нормативні документи у сфері дошкільної освіти декларують підтримку проявів креативності, сприяння розвитку навичок критичного мислення, комунікації та командної взаємодії у дітей дошкільного віку. Власне, ці навички 4 К, затребувані у повоєнному суспільстві, пріоритетом якого є відбудова України, знаходяться у фокусі уваги пропонованої дисертаційної праці. На користь актуальності теми дослідження свідчить і спрямованість освітнього процесу сучасних закладів дошкільної освіти на розвиток у дитини здатності помічати та емоційно відгукуватися на красу в усіх її проявах. Це не лише компонента мистецько-творчої компетентності – це запорука естетичного ставлення до довкілля (природного, соціального, предметного), яке виключає наживу, вигоду, слугує ознакою духовного зростання, прагнення якого не руйнування, а творення. У контексті означеного дисертаційна робота Г. Шелепко, присвячена проблемі формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну, є науково обґрунтованою, оскільки автор:

- окреслює суспільний запит на формування сучасної людини, що в умовах нестабільності здатна відчувати себе вільно, сміливо, володіє гнучкістю, оригінальністю, спроможністю до переосмислення та відновлення простору;

- підтверджує актуальність теми її відповідністю чинній нормативній базі (Закон України «Про дошкільну освіту» (2024), Державний

стандарт дошкільної освіти (2021), рекомендовані МОН України актуальні комплексні освітні програми для дітей раннього та дошкільного віку – «Дитина», «Впевнений старт», «Стежинки у Всесвіт» та ін.), а відтак спрямовується на реалізацію державної освітньої політики;

– демонструє, що обрана тема раніше не була предметом цілеспрямованих наукових розвідок в українській педагогіці, та прогнозує актуалізацію подальших досліджень, пов'язаних з формуванням основ дизайнерських умінь у дітей дошкільного віку.

Відтак актуальність теми дисертації не викликає сумніву.

2. Наукова новизна одержаних результатів (теоретичних та практичних). Дисертаційна праця виконана відповідно до теми наукового дослідження кафедри дошкільної освіти педагогічного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова «Самоактуалізація педагогів вищої школи та дошкільної освіти: критичне мислення, комунікація, кооперація, креативність». Тема дисертаційної роботи «Формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну» затверджена Вченою радою Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (протокол № 9 від 30 квітня 2024 року (с. 31)).

Наукова новизна дисертації полягає у теоретико-методологічному та практичному дослідженні основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку й апробації педагогічних умов для їх формування засобом ландшафтного дизайну.

Авторкою з'ясовано наявні аспекти, їх специфічні риси та теоретичні підходи (філософський, діяльнісний, особистісно орієнтований, культурологічний, середовищний) (с. 42-94) до проблеми формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку; доведено значення ландшафтного дизайну як засобу формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку (с. 95-103); сформульовано принципи формування основ художньо-конструктивних умінь і розроблено та обґрунтовано педагогічні умови їх у дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну в закладах дошкільної освіти; уточнено сутність понять «формування основ художньо-конструктивних умінь», «основи художньо-конструктивних умінь дітей старшого дошкільного віку», «художньо-конструктивна діяльність», «ландшафтний дизайн», «педагогічні умови» (с. 35-36); виокремлено структурні компоненти, критерії, показники та рівні сформованості основ

художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну; апробовано педагогічні умови у закладах дошкільної освіти трьох регіонів України (с. 36-37, с. 87, с. 112-117).

Мета дослідження корелюється з темою, завданнями, змістом та висновками дисертаційної праці, верифікується низкою загальнонаукових та спеціальних методів, як от: аналізування філософських, психологічних та педагогічних джерел, систематизування, узагальнення наукових підходів до проблеми формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку; візуалізування дефініцій, наочно-образне та описове моделювання; порівняння та зіставлення інформації за суттєвими ознаками; безпосереднє та опосередковане спостереження; педагогічний експеримент; методи математичної статистики; структурування, валідування, ілюстрування кількісного й фактажного матеріалу тощо (с. 32-33).

3. Теоретичне та практичне значення результатів дисертації. Теоретичне значення отриманих результатів дисертації визначається розширенням наукових знань у контексті досліджуваної проблеми та обґрунтуванням теоретичних положень, що слугували основою розроблення методичного інструментарію формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобом ландшафтного дизайну (с. 36).

Практичне значення отриманих результатів дисертації підтверджене апробацією та верифікацією педагогічних умов формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобом ландшафтного дизайну за проєктним, дидактичним, методичним та консенсусним векторами (с. 36).

Отримані результати і матеріали дослідження:

- будуть корисними педагогам з точки зору обрання засобів формування мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку, зокрема в контексті вправлення у художньо-конструктивних уміннях засобом ландшафтного дизайну, та удосконалення власних навичок ландшафтного дизайну в освітньому середовищі ЗДО;
- сприятимуть удосконаленню змісту підготовки та підвищення професійної кваліфікації фахівців спеціальності Дошкільна освіта й слугуватимуть джерельною базою для наукових розвідок, дотичних до теми дисертаційної праці.

Отже, дисертаційна робота вирізняється теоретико-практичним внеском у систему дошкільної освіти, позаяк окремі приклади з тексту дисертації

підтверджують структурованість наукового пошуку, системність теоретичних напрацювань і результативність практичних рішень щодо формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота Г. Шелепко характеризується достатнім рівнем наукової обґрунтованості як на теоретичному, так і на практичному рівнях, що проявляється у компонентах дослідження: від формулювання мети й завдань до обґрунтування висновків та розроблення практичних рекомендацій. Теоретична основа дослідження є різноплановою. Автор комплексно використовує наукові напрацювання з філософії, психології, педагогіки, деталізовано аналізує класичні й сучасні концепції та підходи до формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку (с. 42-94). Заслужують на увагу представлені у дисертаційній праці погляди українських й іноземних науковців на феномен формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку (с. 42-94); аналіз базисних дефініцій «основи художньо-конструктивних умінь дітей старшого дошкільного віку», «педагогічні умови» (с. 42-186) тощо; висвітлення сутності та педагогічного потенціалу ландшафтного дизайну як засобу формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку (с. 95-103); системний опис й верифікація педагогічних умов формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку (с. 54, с. 139-185); дослідження критеріїв, показників та рівнів сформованості означених умінь (с. 112-117). Теоретичний аналіз джерел свідчить про достатній рівень охоплення проблематики у контексті осмислення, зіставлення та інтегрування наукових ідей.

У дисертації чітко описано логіку дослідження, визначено об'єкт, предмет (с. 31-32), обґрунтовано вибір комплексу методів дослідження, описано педагогічний експеримент із залученням сучасних статистичних методів – «ф-критерій Фішера» (с. 213-216) для верифікації даних, що дозволяє засвідчити валідність результатів. Наукові положення дисертаційної праці відповідають її завданням і побудовані на ґрунтовному теоретичному аналізі (Розділи 1, 2). Теоретичні положення знаходять практичне підтвердження результатами педагогічного експерименту (Розділ 3), що охоплював заклади дошкільної освіти у трьох регіонах України (с. 109-224), свідченням чого є довідки про впровадження на с. 256-261. Резюмування матеріалу логічно

витікають із проведеного аналізу, забезпечені статистичними даними, ілюстровані таблицями, графіками, описані у загальних висновках до кожного розділу та наприкінці роботи.

Практичні результати дисертації (с. 27) містять конкретні пропозиції щодо впровадження педагогічних умов формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну у закладах дошкільної освіти. Рекомендації ґрунтуються на результатах експерименту, мають наукове підґрунтя та відповідають сучасним тенденціям дошкільної освіти (с. 187-208). У цілому, дисертація Г. Шелепко відзначається науковою обґрунтованістю кожного етапу дослідження, об'єктивністю висновків, доказовістю рекомендацій. Системність, логічність, застосування сучасних теоретичних і методичних підходів є переконливим свідченням достовірності представлених результатів.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Дисертант повністю виконала поставлені дослідницькі завдання, чітко сформульовані у вступі (с. 31): проаналізувала філософські, психологічні, педагогічні українські та зарубіжні праці для уточнення сутності базисних понять; визначила критерії, рівні, їх показники, діагностичний інструментарій оцінки ефективності формування у дітей старшого дошкільного віку художньо-конструктивних умінь; обґрунтувала та експериментально перевірила ефективність педагогічних умов формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну в закладах дошкільної освіти; здійснила аналіз результатів, їх інтерпретацію та порівняння одержаних експериментальних даних (с. 31).

Рівень володіння методологією дослідження лакмусовано обґрунтуванням та застосуванням комплексу сучасних загальнонаукових методів (теоретичних, емпіричних, статистичних, графічних), означених на с. 32-33 та верифікацією запропонованих педагогічних умов формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну (оновлення природного, культурного, сенсорно пізнавального, соціально зумовленого ігрового та мовленнєвого розвивального середовища закладу дошкільної освіти; організація педагогічного супроводу як єдиної індивідуальної траєкторії формування основ дизайнерських умінь дітей старшого дошкільного віку; налагодження співтворчості, співавторства, партнерства з педагогами закладу дошкільної освіти для підвищення у фахівців дошкільної освіти основ художньо-

конструктивних умінь; педагогічна взаємодія з батьками з проблеми формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку через просвітницьку та мотиваційну діяльність), представлених у Розділі 3. Подані у дисертаційній праці таблиці узагальнення та систематизації отриманих експериментальних даних, діаграмні рисунки для візуального підтвердження і доведення достовірності результатів експерименту (с. 32-33) також засвідчують прийнятний для робіт такого статусу рівень володіння методологією дослідження.

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових публікаціях. Результати дисертації пройшли апробацію у закладах дошкільної освіти, розташованих у трьох регіонах України (с. 36-37). Авторка надала докладний перелік ЗДО (м. Київ, м. Суми, м. Пирятин), що підтверджує достатню географічну широту експерименту та валідність одержаних результатів. Апробація результатів здійснювалася шляхом упровадження в освітній процес експериментальних закладів дошкільної освіти педагогічних умов формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну, що підтверджується відповідними довідками (с. 36-37). Основні положення, висновки та результати дослідження апробовано на науково-практичних заходах міжнародного, всеукраїнського, регіонального рівня (с. 38-41).

Значну частину результатів дисертаційної праці оприлюднено в 27 публікаціях, з них 15 одноосібних: 2 статті – у міжнародних журналах, 6 статей – у наукових фахових виданнях України, 2 розділи у колективних монографіях, 17 публікацій – у збірниках матеріалів конференцій, що відповідає вимогам до дисертаційних досліджень. Окремі статті підготовлено у співавторстві із провідними фахівцями галузі, з чітким окресленням особистого внеску дисертантки. Таким чином, апробація результатів і широкий спектр наукових публікацій забезпечують достатню верифікацію та наукову валідність отриманих результатів.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення та обсягу. Дисертаційна робота має чітко вибудовану структуру, що відповідає сучасним вимогам до академічних досліджень, охоплює вступ, три основні розділи, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел (159 найменувань, з них 12 іноземною мовою), 11 додатків (с. 256-300). Робота містить 14 таблиць та 29 рисунків на 12-и сторінках. Загальний обсяг – 300

сторінок, з них 256 основного тексту. Оформлення відповідає стандартам (мовне, стилістичне, бібліографічне), ілюстрації та додатки підвищують інформативність і наочність дослідження. Матеріал подано логічно, послідовно, з дотриманням академічної доброчесності.

Рівень самостійності роботи підтверджується власними теоретичними узагальненнями розв'язання презентованої проблеми та розробленням й апробацією педагогічних умов формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну. Дисертаційна праця структурована, містить відповідну окресленому змісту логіку, вирізняється чіткістю переходів між частинами, характерним для наукових робіт формулюванням висновків і рекомендацій.

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Дисертація та наукові публікації, у яких висвітлено основні наукові результати дисертації, не містять ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, текстових запозичень чи інших порушень академічної доброчесності, свідченням чого є відповідна довідка. У тексті роботи коректно оформлені покликання на наукові джерела; чітко окреслено особистий внесок здобувачки у публікаціях, виконаних у співавторстві (с. 37); результати апробації підтверджуються офіційними довідками.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Загалом позитивно оцінюючи дисертацію, необхідно вказати на наявність недостатньо аргументованих положень, дискусійних моментів та зауважень, зокрема:

1. Здійснений у першому розділі розлогий теоретичний аналіз дефініцій «основи художньо-конструктивних умінь» (підрозділ 1.1.) та «ландшафтний дизайн» (підрозділ 1.3.) набув би аналітично-структурованого вигляду та підсиленої доказовості за умови створення автором: 1) порівняльної графічної моделі, яка б демонструвала урахування результатів наукових пошуків з цієї проблеми та ілюструвала позицію дисертанта щодо сутності означених понять; 2) схеми або таблиці, що слугувала б візуалізацією авторського уточнення сутності задекларованих у новизні на с. 35-36 термінів «формування основ художньо-конструктивних умінь», «художньо-конструктивна діяльність», «педагогічні умови» тощо; 3) розширення географії аналізу зарубіжного досвіду з означеної проблематики.

2. Відзначаючи намагання зробити матеріал дисертації більш привабливим, дискусійним, на нашу думку, є обраний автором спосіб відображення структури базисного та дотичних до нього понять з використанням схем, представлених на рис. 1.1, 1.2, 1.3 (с. 52, 53), 1.4 (с. 62),

1.5 (с. 66), 1.6 (с. 78), 1.8 (с. 89), 1.9 (с. 92), що визначені й презентовані цитованими здобувачем науковцями у власних наукових публікаціях. Натомість, з метою оригінального представлення проблеми власного наукового пошуку доцільно було б визначити та графічно змодельовати термін «дизайнерські уміння дітей старшого дошкільного віку». Також вважаємо, що оптимізація аналітичного огляду джерельної бази дослідження у підрозділах 1.1. та 1.2. на рахунок зменшення тексту й авторських візуалізацій значно покращила б сприймання матеріалу.

3. В окремих місцях дисертаційної роботи спостерігається повторення теоретичних положень щодо конструктивної діяльності, художньо-творчих здібностей, видів ігор тощо, зокрема у підрозділах 1.1. та 1.2. на с. 118, 119, 120, 121, 122 та ін., а також переобтяження теоретичним матеріалом експериментальної частини дисертаційної праці стосовно деталізації змісту освітніх програм, повторів у висвітленні діагностичного інструментарію, обґрунтуванні педагогічних умов у підрозділі 3.1. та ін., що свідчить про доцільність консолідації зазначених положень у межах одного логічного блоку.

4. Охоплена педагогічним експериментом географія вибірки учасників значно виграла б за рахунок розширення (за виключенням окупованих територій) і сприяла б глибшому оцінюванню валідності та обґрунтованості одержаних результатів.

5. Представлена на сторінках 113-117 у таблиці 2.2. та описана у підрозділі 2.3. характеристика рівнів сформованості основ художньо-конструктивних умінь дітей старшого дошкільного віку, зокрема визначення їх як «високий, середній, низький», набула б більш коректного та сучасного звучання, якби здобувач врахувала наукові праці І. Кондратець, О. Половіної, О. Семенова та ін., що дозволяють толерантно-виважено та з урахуванням психологічних особливостей дітей дошкільного віку визначити рівні (латентний, ювенільний, нестабільний, пасивний, виражений, потенційний, активний, домінувальний тощо), які характеризують мистецько-творчу компетентність дітей дошкільного віку або її окремі складники, до яких належать і художньо-конструктивні уміння.

6. У тексті дисертації подекуди трапляється матеріал, який містить ознаки дещо недбалого стилістичного оформлення, зокрема констатувального (замість аналітичного) стилю тексту; характеризується відсутністю ґрунтовної аргументації, натомість намаганням описати ті категорії, які поза фокусом об'єкту й предмету дослідження та ін.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей. Проведений аналіз змісту дисертаційної роботи, представлення її результатів дає підстави констатувати, що здобувач продемонструвала достатній рівень набуття теоретичних знань, професійних умінь, навичок та ключових компетентностей, необхідних для здійснення наукової й освітньої діяльності у галузі дошкільної освіти; опанувала сучасними підходами до розуміння проблеми формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну; орієнтується у поняттєво-категоріальному апараті та провідних тенденціях реформування дошкільної освіти (розділ 1). Дисертант продемонструвала вміння проектувати педагогічний експеримент, застосовувати якісні та кількісні методи дослідження, здійснювати комплексну оцінку отриманих результатів, використовувати сучасний статистичний інструментарій для верифікації педагогічних умов формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну – «ф-критерій Фішера» (с. 213-216). Здобувачем презентовано результати дослідження на конференціях різного рівня, що свідчить про навички публічної презентації, фахового спілкування та командної взаємодії.

Отже, дисертаційна робота є свідченням сформованої дослідницької культури, вміння здійснювати самостійний науковий пошук, аналізувати проблеми, знаходити та обґрунтовувати ефективні рішення, що відповідає рівню професійної підготовки здобувача наукового ступеня доктора філософії.

11. Загальна оцінка дисертації та наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам. Дисертаційна робота Г. Шелепка відзначається потенційним науковим рівнем, відповідає сучасним стандартам академічних досліджень у галузі освіти. Виваженість підходу проявляється як у актуальності формулювання проблеми, так і в запропонованих рішеннях, що підтверджується достатньою апробацією результатів. Теоретична база є обґрунтованою, охоплює розлогий спектр сучасних наукових поглядів (переважно українських), а практичні результати експерименту підтверджують ефективність розроблених педагогічних умов формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну. У тексті дисертаційної праці дотримано принципи академічної доброчесності. Дисертація та супровідні наукові публікації відповідають вимогам до кваліфікаційних робіт такого рівня щодо

обсягу, структури, змістового наповнення, оформлення, якості емпіричної бази, а також рівня апробації результатів. Дисертація є завершеним, самостійним науковим дослідженням, що містить актуальні теоретико-практичні напрацювання в галузі освіти. Оприлюднені наукові публікації відображають основні результати роботи, відповідають фаховим стандартам і засвідчують академічну доброчесність здобувачки. За сукупністю показників робота заслуговує позитивної оцінки і є підставою для присудження здобувачці відповідного наукового ступеня.

Ураховуючи актуальність теми, обсяг проведених досліджень та їх достатній теоретико-методичний рівень, наукову новизну, практичне значення, ґрунтовний аналіз одержаних результатів, апробацію та висвітлення результатів досліджень у наукових працях, упровадження результатів і висновків дослідження у діяльність закладів дошкільної освіти, вважаю, що дисертація Шелепко Галини Володимирівни «Формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну» відповідає вимогам п. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого міністерством юстиції України 03.02.2017 за № 155/30023, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент –
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри дошкільної освіти
Факультету педагогічної освіти
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

Олена ПОЛОВІНА

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Код ЄДРПОУ 45307965
ВЛАСНИЙ ПІДПИС
О.Половїної
(п.і.б.)
начальник ВК
(посада)
ЗАСВІДЧУЮ
Н. Гринченко